

2

1

Z činnosti Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím

15. 11. 2022 KONČIACI SA ROK 2022 JE PRE ZUZANU STAVROVSKÚ CELKOVO SIEDMYM VO FUNKCII KOMISÁRKY PRE OSOBY SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM. BOL RÝCHLY, HEKTICKÝ A NEPREDVÍDATEĽNÝ – AKO ASI PRE CELÚ SPOLOČNOSŤ. PRIPRAVILI SME STRUČNÝ PRIEREZ NIEKTORÝMI UDALOSŤAMI ROKA 2022.

Začiatkom roka platili proti-covidové opatrenia, napríklad povinné nosenie respirátorov. Na jar sa opatrenia uvoľnili. Podnety týkajúce sa pandémie ochorenia COVID-19 a ani iná agenda súvisiaca s očkovaním, testovaním či pandemiou ako takou už tým pádom v úrade komisára nerezonovali (na rozdiel od rokov 2020 a 2021). Uvoľnila sa aj možnosť cestovať a absolvovať viac stretnutí a výjazdov, čo sa naplno prejavilo aj v činnosti úradu.

POŽIAR V OSADNOM

Vráťme sa však ešte k záveru roka 2021. Krátko pred Vianocami otriasol spoločnosťou a celou sférou sociálnych služieb prípad tragického požiaru

v DSS Zátíšie v Osadnom, následkom ktorého zahynulo šesť klientov s mentálnym postihnutím a zomrel aj riaditeľ zariadenia. V nadväznosti naň sme začiatkom januára zorganizovali tlačovú konferenciu, na ktorej sme aj s ďalšími organizáciami pôsobiacimi v oblasti sociálnych služieb poukázali na alarmujúci stav v sociálnych službách, vyvolali sme aj online pracovné stretnutie so štátnou tajomníčkou MPSVaR Soňou Gaborčákovou, kde zazneli návrhy riešení na zlepšenie protipožiarnej ochrany v zariadeniach sociálnych služieb, ale aj na zlepšenie prostredia, ktoré by zaručovalo dodržiavanie základných ľudských práv a slobôd klientov zariadení. Jednotlivé kroky a zmeny v tejto téme naďalej sledujeme. Domov sociálnych služieb Zátíšie v Osadnom sme zároveň v júni osobne navštívili.

V nadväznosti na tragédiu v Osadnom, ale aj na ďalšie prípady, ktoré v úrade riešime, navštívila v januári komisárku a jej tím prezidentka SR Zuzana Čaputová. Hovorili o naliehavosti deinštitucionalizácie zariadení sociálnych služieb, o nevyhovujúcich stavoch budov, v ktorých sídlia mnohé zariadenia aj o potrebe zabezpečiť bezpečné bývanie pre klientov zariadení sociálnych služieb, o nedostatočnom finančnom ohodnotení zamestnancov v sociálnych službách aj o potrebe zvýšiť počet zamestnancov v zariadeniach sociálnych služieb.

PANDÉMIU VYSTRIEDALA VOJNA NA UKRAJINE

Ďalším zlomovým bodom pre celú spoločnosť, ako aj pre náš úrad, bolo vypuknutie vojny na Ukrajine 24.2.2022. Na našom webovom portáli sme vytvorili sekciu Pomoc Ukrajine, kde sme zverejňovali nielen všetky dostupné informácie o pomoci, ale aj sami sme aktívne ponúkli a komunikovali pomoc odídencom z Ukrajiny so zdravotným postihnutím. Následne sa na nás začali obracať odídenci z Ukrajiny, najmä vo veciach poradenstva, ako žiadať o finančnú pomoc, či ako nájsť vhodného lekára – špecialistu. Absolvovali sme aj stretnutia so zástupcami medzinárodných organizácií UNHCR, UNICEF a IOM, keďže tieto neskôr zastrešovali finančnú pomoc pre odídenecov z Ukrajiny vrátane odídenecov so zdravotným postihnutím. Komisárka a časť jej tímu navštívili aj odídenecov v ubytovni v Gabčíkove, poskytli sme poradenstvo priamo na mieste, resp. sme zaznamenali podnety a následne sme ich riešili, týkali sa najmä zabezpečenia lekárskej starostlivosti či poradenstva s hľadaním práce pre odídenecov so zdravotným postihnutím, resp. diagnózami.

INDIVIDUÁLNE PODNETY

Jeden z hlavných pilierov práce nášho úradu tvorí riešenie individuálnych podnetov od občanov. Prešetrujeme pri nich, či authority a subjekty SR porušili, resp. ohrozili práva osôb so zdravotným postihnutím a v prípade zistení porušení ukladáme opatrenia na nápravu. Z niektorých podnetov spracúvame príbehy, ktoré budú súčasťou Správy o činnosti komisára pre osoby so zdravotným postihnutím za rok 2022. Kým ju však zverejníme (približne koncom marca 2022), ponúkame aspoň dva príbehy. (Mená osôb sú skutočné, pretože boli zverejnené aj v medializovaných reportážach.)

PRÍBEH PRVÝ: ÚČELOVÉ KONANIE SOCIÁLNEJ POISŤOVNE

O prípade pána Denisa Kučeru sme sa dozvedeli priamo od neho počas diskusie s názvom Zdravotné postihnutie a duševné zdravie, ktorú organizovalo IPčko, a do ktorej pozvalo okrem komisárky Zuzany Stavrovskej aj Denisa Kučeru, ktorý o svojom živote s ťažkým zdravotným postihnutím publikuje aj videá na youtube či sociálnej sieti.

Denis je mladý muž odkázaný na pohyb na invalidnom vozíku. Poberá invalidný dôchodok (tzv. invalidný dôchodok z mladosti), ktorý je však veľmi nízky: často okolo 290 Eur mesačne. Zákon o sociálnom poistení však umožňuje poberateľom invalidného dôchodku z mladosti dodatočne si zaplatiť dôchodkové poistenie, a zvýšiť si tak výšku invalidného dôchodku. Takto dodatočne zaplatené poistné však môže mať vplyv na sumu invalidného dôchodku jedine vtedy, ak bolo zaplatené za obdobie spadajúce do obdobia pred vznikom invalidity. Ale v prípade, že fyzickej osobe bola priznaná invalidita v čase nezaopatrenosti, t. j. v období, keď pre nepriaznivý zdravotný stav nemohla byť vôbec dôchodkovo poistená, táto osoba takúto možnosť dodatočného spätného zaplatenia poistného nemá. Podľa zákona u nás môže byť osoba dôchodkovo poistená od 15. roku veku (keď jej zákon teoreticky umožňuje pracovať).

Pán Denis Kučera sa stal invalidným v 16-tom roku veku. Preto si mohol dôchodkové poistenie doplatiť za obdobie medzi 15-tým a 16-tým rokom veku. A aj tak urobil. Prináleží mu preto prepočet výšky invalidného dôchodku a vyšší invalidný dôchodok, než má. Sociálna poisťovňa mu však prepočet odmietla urobiť. Navyše, Sociálna poisťovňa sa usiluje zmeniť dátum vzniku jeho invalidity, a to tak, aby mu ju stanovila na 13-ty rok veku, tým pádom, aby nemal nárok na doplatenie si dôchodkového poistenia, a následne ani na vyšší invalidný dôchodok.

Toto konanie Sociálnej poisťovne považujeme za neprimerané a nedôvodné. Na prehodnocovanie dátumu vzniku invalidity nevidíme dôvod. V čase uzávierky tohto článku ešte celý prípad nebol uzavretý.

PRÍBEH DRUHÝ: OPATROVATEĽSKÝ PRÍSPEVOK MU NESCHVÁLILI, ALE NÁROK NA PRÍSPEVOK NA OSOBNÚ ASISTENCIU SPLŇA

Takto sme v našom úrade zhodnotili prípad manželov Herákovcov. Pani Heráková prišla takmer úplne o zrak, jej manžel sa o ňu stará doma. Úrad práce mu žiadosť o opatrovateľský príspevok zamietol. Opatrovateľský príspevok totiž môžu poberať len tí opatrovatelia, ktorí sa starajú o človeka v najťažších stupňoch odkázanosti, teda v piatom a šiestom stupni odkázanosti, a to nie je prípad pani Herákovovej.

Namiesto opatrovateľského príspevku by však pán Herák mohol požiadať o príspevok na osobnú asistenciu. Na ten podľa komisárky Zuzany Stavrovskej nárok splňajú. To sme poradili aj priamo pánovi Herákovi. Strata zraku skutočne neznamena odkázanosť na 24-hodinovú starostlivosť inou osobou, je veľa prípadov ľudí so zrakovým postihnutím alebo aj úplne nevidiacich, ktorí nielenže sa o seba sami starajú, ale aj sami; prípadne s pomocou osobného asistenta, chodia do práce, do školy, na podujatia, do spoločnosti, majú rôzne aktivity.

Úrady práce by mali žiadateľom poradiť a ozrejmiť, že ak im aj žiadosť na jeden druh príspevku zamietnu, môžu ich požiadať o iný, vhodnejší druh príspevku. Úrady práce si často túto poradenskú úlohu neplnia. Úrad práce mohol podľa komisárky Zuzany Stavrovskej poradiť pánovi Herákovi, že si má požiadať o iný druh príspevku, a to o príspevok na osobnú asistenciu: "Osobná asistencia by zabezpečila pani Herákovovej možnosť širšieho uplatnenia jej aktivít, ktoré reálne má, keďže nie je odkázaná len na priestor v domácnosti. Súčasne by mala možnosť byť jednoduchšie v kontakte s vonkajším prostredím, ktorý môže vykonávať s pomocou osobného asistenta a pán manžel by nebol až tak vyťažovaný, ako je v súčasnosti."

Ak už aj žiadatelia zistia, že splňajú nárok na iný typ príspevku, musia na úrad práce podať úplne novú žiadosť, s novým dátumom, a celé konanie tak začať odznova, tým pádom stratí čas, za ktorý už mohli dostať peňažný príspevok. Komisárka Zuzana Stavrovská to nepovažuje za vhodné; podľa jej názoru by mohli úrady práce prihliadať na to, že daný žiadateľ už o pomoc žiadal a zachovať pôvodný dátum podania žiadosti, aj keď typ príspevku, o ktorý žiadajú, sa medzitým zmenil. Problémom v posudzovaní zdravotného stavu posudkovým lekárom je tiež nedostatočné komplexné posúdenie, posudkoví lekári nezhodnotia zdravotný stav žiadateľa z pohľadu všetkých možných príspevkov podľa zákona č. 447/2008 Z.z.

3

4

MONITOROVACIE NÁVŠTEVY ZARIADENÍ SOCIÁLNYCH SLUŽIEB A PSYCHIATRIÍ

Druhou veľkou agendou komisára pre osoby so zdravotným postihnutím je monitorovanie dodržiavania ľudských práv osôb so zdravotným postihnutím v zariadeniach sociálnych služieb, ústavoch na výkon trestu, psychiatrických oddeleniach nemocníc a školách. Na monitorinky chodíme neohlásene, na základe či už náhodného výberu alebo podnetu, ktorý obdržíme v našom úrade. V roku 2022 tím úradu komisára zmonitoroval šesť zariadení sociálnych služieb a tri psychiatrické oddelenia nemocníc. Tento rok plánujeme dokončiť aj samostatnú správu o monitorovacích návštevách psychiatrických oddelení nemocníc nielen za rok 2022, ale aj za roky 2019 a 2021.

VÝJAZDOVÉ DNI

V roku 2022 sme vďaka uvoľnenej pandemickej situácii mohli obnoviť osobné návštevy v regiónoch Slovenska. V júni bola komisárka a časť jej tímu v mestách Stará Ľubovňa, Bardejov, Svidník a v septembri v Revúcej a Rimavskej Sobote. V čase uzávierky tohto článku sa koncom novembra plánoval výjazdový deň aj v Dubnici nad Váhom. Okrem stretnutí s vedeniami miest výjazdový tím v každom meste navštívi minimálne dve zariadenia sociálnych služieb alebo školy, v ktorých sa vzdelávajú aj deti so zdravotným postihnutím. Tieto návštevy nemajú charakter monitoringu (kontroly), ale ide o prezentačné návštevy a nadväzovanie kontaktov, prípadne spoznávanie a zverejňovanie príkladov dobrej praxe. Popoludní je komisárka vždy k dispozícii verejnosti – prijíma individuálne podnety či poskytuje poradenstvo a informuje o možnostiach pomoci zo strany nášho úradu.

5

SEMINÁRE PRE SLOVENSKÝ ZVÄZ TELESNE POSTIHNUTÝCH: ZLEPŠUJE SA KVALITA ŽIVOTA ZDRAVOTNE ZNEVÝHODNENÝCH SKUPÍN OBYVATEĽSTVA?

Komisárka Zuzana Stavrovská v lete a začiatkom jesene absolvovala „turné“ prednášok pre členov Slovenského zväzu telesne postihnutých takmer po celom Slovensku. Hlavnou témou prednášok bol stav uplatňovania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím v súčasnosti, v porovnaní s 12-ročným vývojom, teda od roku 2010, keď bol na Slovensku prijatý.

Semináre pre členky a členov Slovenského zväzu telesne postihnutých (SZTP) boli postupne v Bratislave, Trenčíne, Žiline a Prešove, kde sa však, žiaľ, pre zdravotné dôvody, museli zaobísť členovia a členky SZTP z Prešovského a Košického kraja bez prítomnosti komisárky.

V Bratislave sa diskutujúci, žiaľ, zhodli, že všetky pozitívne zmeny sa realizujú veľmi pomaly. Situácia sa podľa nich zhoršuje napríklad: v bezbariérovom cestovaní vlakom; v prístupe zamestnancov železničných spoločností aj celkovej spoločnosti k ľuďom so zdravotným postihnutím; v parkovaní pre ŤZP a parkovacej politike.

V Trenčíne rezonovala problematika rušenia parkovacích miest pre ľudí s ťažkým zdravotným postihnutím aj odrádzanie pracovníkmi úradov práce od prihlásenia sa do evidencie uchádzačov o zamestnanie. Pracovníci úradov práce vo viacerých mestách tvrdia ľuďom so zdravotným postihnutím, že sa nemusia prihlásiť do evidencie uchádzačov o prácu preto, lebo sú poisťencami štátu, keďže poberajú invalidný dôchodok a štát za nich platí zdravotné poistenie. Nezaregistrovanie uchádzača so zdravotným postihnutím o zamestnanie do evidencie uchádzačov o zamestnanie alebo odrádzanie od toho je konanie v rozpore so zákonom o zamestnanosti. Obe problematiky riešime.

V Žiline sa účastníci semináru okrem už vyššie spomínaných tém rozhovorili aj o nemožnosti zamestnať

6

sa v chránenej dielni napriek tomu, že sú určené práve pre ľudí so zdravotným postihnutím. Rezovali aj obavy požiadať o ďalší finančný príspevok na kompenzáciu, keď už žiadateľ poberá nejaký iný príspevok na kompenzáciu, pretože sú náznaky, že pri novom posudzovaní by mu úrad mohol odňať aj pôvodný (úrad práce však nemá dôvod mu naň siahnuť). Riešili sa aj nízke tzv. invalidné dôchodky z mladosti; v tejto problematike komisárka už dlhodobo upozorňuje na systémový problém: niektoré ustanovenia zákona týkajúce sa výpočtu tzv. invalidného dôchodku z mladosti sú podľa komisárky diskriminačné, napríklad, ich poberatelia sa nemôžu dobrovoľne dôchodkovo pripoistiť a zabezpečiť si tak vyšší invalidný dôchodok.

PREZENTÁCIA NA VÝROČNEJ SCHÔDZI VOZÍČKÁROV: ČO SA ZMENILO V OCHRANE PRÁV ĽUDÍ SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM ZA UPLYNULÝ ROK?

V auguste komisárka vystúpila aj na XXIX. Členskej schôdzi Republikovej špecifickej organizácie ťažko telesne postihnutých a vozíčkárov v Nitre. Zhrnula najdôležitejšie legislatívne zmeny za uplynulých dvanásť mesiacov.

Dôležitým je napríklad nový zákon o výstavbe, ktorý okrem iného prináša významnú zmenu k lepšiemu, a to, že stavba musí byť naprojektovaná a zhotovená tak, aby po celý čas životného cyklu zodpovedala základným požiadavkám na stavby vrátane požiadaviek na bezbariérové užívanie. Do platnosti vstúpi v apríli 2024.

Komisárka spomenula aj zákon o inšpekcii v sociálnych veciach. Podľa tohto zákona sa na poberateľov finančných príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia chystajú silnejšie kontroly, inšpekcia a dohľad. Podľa Zuzany Stavrovskej však ľudia so

7

8

zdravotným postihnutím potrebujú skôr viac pomoci, nie viac kontroly. Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím na to upozorňoval ešte počas prípravy zákona; niektoré pripomienky boli zohľadnené, nie však všetky. Zákon o inšpekcii v sociálnych veciach je účinný od 1. 11. 2022.

ROZŠÍRENIE KOMPETENCIÍ KOMISÁRKY NA SENIOROV

V čase, keď čítate tieto riadky, už možno bude platiť, že komisár pre osoby so zdravotným postihnutím je zároveň komisárom pre všetkých seniorov. Zmenu zákona iniciovala skupina poslankýň a poslancov NRSR Monika Kozelová (OĽANO), Lucia Drábiková (OĽANO), Jana Žitňanská (ZA ĽUDÍ), Mária Šofranko (OĽANO) a poslanci Dominik Drdul (OĽANO) a Miloš Svrček (SME RODINA). Predložili návrh nového zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a pre seniorov. Cieľom je zvýšiť zabezpečenie ochrany a podpory seniorov a zlepšiť presadzovanie základných práv a slobôd seniorov.

Nový návrh zákona ponecháva v platnosti súčasné kompetencie a pôsobnosti komisára pre deti a komisára pre osoby so zdravotným postihnutím s tým, že v prípade komisára pre osoby so zdravotným postihnutím rozširuje jeho pôsobnosť aj na ochranu základných práv a slobôd seniorov v rozsahu, ktorý im priznáva Ústava Slovenskej republiky a medzinárodné zmluvy, ktorých cieľom je ochrana a zabezpečenie dodržiavania základných ľudských práv a slobôd. Za seniora sa na účely tohto zákona považuje dosiahnutie veku najmenej 60 rokov.

Seniori tiež patria medzi obzvlášť zraniteľné skupiny obyvateľstva. Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím už má nastavené procesy na špeciálnu ochranu zraniteľných osôb a so seniormi už prirodzene spolupracuje. Komisárka a jej tím v tejto súvislosti riešia najmä podnety súvisiace s ich zdravotnými problémami, so starostlivosťou v zariadeniach sociálnych služieb alebo v konaniach o spôsobilosti na právne úkony.

Na Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím sa neraz obracia aj Fórum pre pomoc starším, ktoré zhromažďuje podnety práve od seniorov a ne jeden prípad seniora tak už vďaka vzájomnej spolupráci úspešne vyriešili. Rozšírenie pôsobnosti komisára pre osoby so

zdravotným postihnutím aj na seniorov – bez ohľadu na to, či majú alebo nemajú zdravotné postihnutie, je tak prirodzeným pokračovaním našej činnosti.

ELENA KORITŠÁNSKA

HOVORKYŇA ÚRADU KOMISÁRA

PRE OSOBY SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM

FOTO 1 a 2: Prezidentka SR Zuzana Čaputová na návšteve Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, 19.1.2022

FOTO 3: Stretnutie komisárky a zamestnancov úradu komisára s odídencami z Ukrajiny v Gabčíkove, 24. 5. 2022

FOTO 4: Návšteva CSS Zátisie v Osadnom. Zľava: riaditeľ zariadenia Agáta Kováčová, právnička úradu komisára Zuzana Fechová, komisárka Zuzana Stavrovská, odborný referent úradu komisára pre sociálne služby Peter Szabo, 24. 6. 2022

FOTO 5: Diskusia s IPčkom: Zdravotné postihnutie

a duševné zdravie, diskutovali mladý youtuber so zdravotným znevýhodnením Denis "Denko" Kučera, psychologička a vedúca projektu internetovej poradne pre mladých IPčko Dominika Rajznerová a komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím Zuzana Stavrovská, 27. 5. 2022

FOTO 6: Návšteva Speciálnej základnej školy Sv. Anny v Starej Ľubovni, výjazdový deň 21. 6. 2022

FOTO 7: Prezentácia komisárky pre odbornú verejnosť vo Svidníku, výjazdový deň 23. 6. 2022, zdroj: mesto Svidník

FOTO 8: Prezentácia na výročnej schôdzi vozičkárov, komisárka Zuzana Stavrovská, vedľa predsedu Republikovej špecifickej organizácie ťažko telesne postihnutých a vozičkárov v rámci Slovenského zväzu telesne postihnutých (SZTP) so sídlom v Nitre Ján Miho. 13. 8. 2022

FOTO 9: Seminár pre členov SZTP, Bratislava, 15. 8. 2022

FOTO 10: Tlačová konferencia v NRSR: Predstavenie návrhu, ktorým sa rozširujú kompetencie Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím aj na seniorov, 30. 9. 2022

9

10